

KİTAP İNCELEMESİ

Benjamin ARDITI (2010), **Liberalizmin Kıyılarında Siyaset: Farklılık, Popülizm, Devrim, Ajitasyon** (Çev. Emine Ayhan) (İstanbul: Metis Yayınları, 200 s.).

Siyaset Bilimi literatüründe genişleyerek ilerleyen önemli tartışmalardan biri, hegemonya siyasetinin işleyişine karşı yürütülecek politikaları ve bunun teorik arka planını geliştirmek kaygısıdır. Son 25 yılın, daha doğrusu reel sosyalizm sonrası dönemin, temel izleği, toplumsal mücadelelerin ve bunun dayanacağı zeminin nasıl kurulacağı yönünde. Esasen bu sorun 1968 hareketliliğine kadar geri götürülebilir. İki kutbun dışında “başka bir dünyanın mümkün” olduğuna dair düşünce-ütopya-beklenti, o yıllardan bu yana kendi zeminini kurmaya çalışıyor. Bu zemin tutma, yer edinme, sınırını belirleme aktivitesi, 21. yüzyılım başında küreselleşme olgusunun da etkisiyle son derece hızlı ilerleyen bilgi akışına ve kendini çok çabuk eskiten kavramlara dayanıyor. Süreç bir yandan kendini kurmaya çabalarken diğer yandan neyden farklı olduğunu, neye karşı olduğunu sorguluyor. Dolayısıyla içinde yaşanılan kapitalist dünyanın evrimini de yorumlamaya çalışıyor. Ekonomik işleyişle mantık evliliği şeklinde yürüyen liberal demokratik düzen de bu yorumlamanın doğrudan tarafları arasında.

Birbirine benzeyen kalabalıkların, tek vücut kitlenin karşısında farkın ve kimliğin öne çıkarıldığı 1980’lerden sonra, ayrışmanın getirdiği kopukluklar 1990’ların sonunda alternatif küreselleşme hareketi ile yeniden teğellenmeye çalışılıyor. Toplumsal mücadelelerin değiştireceği şeyin ne olduğu, devrim yapmanın ne anlama geldiği ve harekete eklenecek bireylerin ve grupların hangi ortak noktalarla hareket edeceği, sınırlarını nereye kadar gevşetip nerede duracağı, Benjamin Arditi’nin Türkçe’deki ilk kitabının da iskeletini oluşturmakta. Meksikalı siyaset bilimci Arditi, kendi websitesinde¹, birçok post-marksist düşünür tarafından desteklenen, hegemonya siyasetinin dışındaki siyaset biçimlerini keşfetmek için çıkış yollarının olumlu ve olumsuz yanlarını incelediğini belirtiyor. Bu arayışın bir göç, bir toplu hareket anlamına geldiği, kitabının temel kavramlarından olan kıyı ve sınır meselelerine odaklanmasından anlaşılıyor. Arditi, anadilinin inceliklerini de kullanarak, farklılıkların hangi noktalarda ortaklaşmayı engellediğinin, bir halk hareketinin

1 <http://sites.google.com/site/arditi>.

hangi durumlarda demokratik siyaseti desteklediğinin veya çökerttiğinin, içeriden çıkış yollarının nasıl sağlanacağına analizini yapmakta.

Arditi bu sorgulamada, başta Ranciere olmak üzere, Zizek ve Laclau gibi çatışmanın ve uyumsuzluğun, siyasetin temeli olduğunu kabul eden düşünürleri yanına alıyor. Arditi'nin bu çabası, "artık bir dışarıyı yok" haykırışına yakın dursa da onun asıl çabası sınırların hangi durumlar altında zorlanabileceği yönünde. Dolayısıyla, dışarıyı dert edinmeden önce, içeriğin ve içeridekilerin neliğini anlamak gerekliliğini hatırlatıyor. Arditi, Ranciere'in "siyaset düzeni parçalar arasındaki verili bir ilişkinin sekteye uğratılmasına denk gelir" görüşünden hareketle, içerideki akışı kesmenin olanaklarını bulmayı amaçlıyor. Kitabın ilk bölümü, "Farklılığın Görünmeyen Yüzü ve Tikellikliğin Sınırları", "kimlik siyasetinin bir dışlama deneyimine karışıklık eşit muameleye yönelik bir arzudan doğmuş olduğu halde, çok geçmeden kendi kendine gönderme yapan bir muhakemenin içine hapsolmuş olduğu" (s.29) meselesini tartışıyor. Arditi, özellikle "çoşkulu bir farklılık teorisyeni" olarak nitelediği Vattimo'nun görüşlerinden yola çıkarak, "bağlanımlardaki çoğalma" ve "salınım" kavramlarını kullanıyor. Farklılık vurgusuyla "bir çeperden diğerine salınma bağlanımlarda bir gevşemeye yol açabileceği gibi, insanların ilgilerini çeşitlendirme, dernek mensubiyetini genişletme ve aidiyet ağlarını çoğaltma potansiyeli de taşır. (...) Katılımcılar genellikle bir bütün olarak toplumu temsil etme iddiasından azade bir şekilde, kendi adlarına hareket eder; çoğu zaman yüksek ahlaki gerekçeler iddiasında bulunma eğilimi taşımaz. (...) Süreksiz müdahale eylem alanındaki, siyasal alanındaki veya başka alandaki salınımın başka bir yüzüdür" (s.38-39). Ancak Arditi, söz konusu salınımların oluşturduğu "biz"lerin, kapsayıcılık ya da dışlayıcılık açısından ele alınabileceğini belirtir. "Ore" (biz'in dışlayıcı kipi) ile "nande" (biz'in kapsayıcı kipi) arasında oluşan fark, gruplar arasında sınırların pekişmesine neden olmaktadır. Böylece "kimliklerin safi bir özgürlük deneyimine dönüşmediği, kendi başına daha büyük ölçüde dayanışma veya demokratik katılım teminatı da sağlama"dığı gerçeğiyle karşılaşılır (s.55). Arditi'ye göre "hak talebi tekbenci tikellik anlayışını geçersiz kılar ve evrenselleri tartışmalı veya polemik kategoriler olarak yeniden ileri sürer; bununla birlikte kimlik siyaseti ile liberal söylem arasındaki müphem ilişki hakkında da bir şey söyler. Kimlik siyasetinde anayasal ve egemenliğe dayalı yurttaşlık gibi homojenleştirici kategorilere dayanmasından ötürü liberalizm eleştirilirken, haklar da telafi edici bir mekanizmanın parçası olarak algılanır (s.60)". Kendine has ilişkilerle var olma eşitliği anlamında başkalarıyla arasına sınır çekmeye yol açan ore kimliği "çıkar siyasetinin olağan alışverişine katılmış ve başlangıçtaki karşı koyuşunu çıkar siyasetinin liberal demokrat senaryoda

çoğulculuğu ve hoşgörüyü geliştirmeye yönelik stratejik dürtüye dönüştürmüştür” (s.61).

Liberalizmle olan gerilim, popülizm meselesinde daha açık bir şekilde görünür. Arditi, kitabın ikinci ve üçüncü bölümlerinde bu mesele üzerine yoğunlaşmıştır. “Bir Demokrasi Olarak Popülizm” ve “Demokratik Siyasetin İç Çeperi Olarak Popülizm” bölümleri, Canovan, Laclau, Derrida, Lefort, Zizek gibi düşünürlerle göndermelerde bulunarak, popülizm meselesinin nasıl farklı biçimler alabileceğine odaklanır. Arditi, üç popülizm olasılığı olarak nitelediği -bir temsil olarak, demokrasinin daha çalkantılı kıyılarındaki siyaset anlamında ve tehdit edici görünmeyen yüz- durumlarla siyasetin yaşayabileceği farklı süreçleri inceler. Buna göre “demokratik siyasetin iç çeperlerinden biri olarak popülizm, temsilin bir yönü ve demokrasinin daha engebeli kıyılarında barınan bir katılım tarzı olabileceği gibi, siyasal demokrasilerde serpilirken bir yandan da onların can düşmanına dönüşebileceği hesaba katıldığında daha rahatsız edici bir şey olarak da tezahür edilebilir” (s.75). Popülizmle demokrasi arasındaki tartışmalı durum –dostça bir ziyaret mi baş belası bir mevcudiyet mi?- gri bir alan ve puslu bir bölge olarak siyasetin üretildiği çeperlerden birini oluşturur. Bu noktada Arditi, bir kez daha salınım metaforuna başvurur: “Halkın bağımsız eylemin yüceltimi (hareket halkın vekili olmaktan ibarettir) ile söz konusu eylemin araçsal olarak halka mal edilişi (hareket halkın cisimleşmesidir ve onlar adına konuşur) arasındaki müphem salınım sayesinde popülist temsilin eline elverişli ve daimi bir mazaret geçmiş olur; popülizm temsil, katılım ve seferberlik karşısındaki konumunu istediği gibi evirip çevirmek için kullanır bunu” (s.89).

Arditi’nin, gri alanlarını sorunlaştırması ve bu bölgedeki meselelerin yaşadığı salınımları anlamaya çalışması, onun çeperlerin veya sınırların nasıl siyasileştirileceğini dert edinmesi ile ilgilidir. Bu bağlamda, *devrim yapmak* tam da bu tarz bir siyasetin nasıl yürütüleceğini tespit etmekle ilgilidir. Arditi için, devrim, kesin bir zamana ve net bir kırılmaya tahvil edilen bir durum değil, tersine halihazırda *yapılan* dolayısıyla bugünle ve yaşadığımız somut meselelerle ilgili olan bir harekettir. Böylesi bir hareket, “mevcut mutabakatı sorgulayan bir ihlal” olarak nitelendirilebilir. İşleyen sürecin çeşitli noktalarda kesintiye uğratılması ve bireylerin düzen tarafından “aşırı kodlanmasına” karşı hareketi, siyaseten bir konum almalarının sonucudur. “Mevcut toplumsal ilişkilerin daha fazla özgürlük ve eşitliğe müsaade etmediğini ve başka bir dünyanın mümkün olduğunu” işaret eden bu konum, “birlikte olma olanağına, henüz bir biz değil ama gelecek olan bir cemaat olan bizin ortaya çıkışına” dayanır.

Bu bağlamda Arditi’ye göre,

“Devrimin gelecekteki bir devletin temellerini atacak olan zamanı parçalayıcı, uzak bir olaydan ibaret olmayıp, esasen biz şimdi ve burada onun uğruna çalıştığımız için devrimin halihazırda gerçekleşmeye başlamasını sağlayan devrim yapma etkinliğini tanımlayan bir eylemsellik olduğunun farkına vardığımız anda, süreklilikle ilgili kafa karışıklığı ortadan kalkar. (...) Şayet siyaset uyumsuzluk pratiği ise o halde kör noktanın, özdeşleşmenin bozulmasının, dolayısıyla özgürleşmenin bir sonucu olduğunu söylemek mümkündür. (...) Devrim yapma etkinliğinin ara-bölgeyle birleşmesi, özgürleşmenin daima ve mutlak verili olanın sekteye uğratıldığı istisnai anlara bağlı olduğu yollu kanıyı tersine çevirerek, kör noktası olmayan egemen bir düzenin olanaksızlığını bize hatırlatır” (s.135-137).

Arditi için “devrimci öteki-oluş -ve daha genel anlama özgürleşme siyaseti-bizi olanaksız talep etmeye ayartan vaat ile vaadi ete kemiğe büründürmeyi hedefleyen, sürekli yapıbozuma uğratılabilir olanaklılık figürleri arasındaki boşlukta veya oyunda vuku bulur” (s.158). Dolayısıyla söz konusu boşluğun dayandığı sınırları, gündelik hayatın içinden başlayarak anlamaya çalışmak, solun ve toplumsal mücadelenin dayanacağı zemine dair bir sorgulama ve arayışı simgelerken, elimizde olanı adlandırmak için önemli bir çıkış noktası sağlıyor. Böylece, gidişatı sekteye uğratmanın olanakları da ortaya çıkmaya başlıyor. Bu noktada, hareketin kendisinin, kurucu bir güç olarak solu yeniden yaratacağına inananlar için, Arditi’nin kitabı “heyecan verici” olarak nitelendirilebilir.

Yavuz YILDIRIM, A.Ü. Siyasal Bilgiler Fakültesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü, Araştırma Görevlisi.